

Базиліук В.Б., Обертан Д.В.

ОСОБЛИВОСТІ РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ ВИДАВНИЧО-ПОЛІГРАФІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті проаналізовано стан і рівень ресурсного забезпечення видавничо-поліграфічної діяльності, що значною мірою залежить від постачальників, цін, асортименту матеріально-технічних та інших видів ресурсів. Сформований підхід до групування факторів виробництва видавничо-поліграфічної діяльності. На основі експертних оцінок запропоновано графічну інтерпретацію забезпечення потреб видавничо-поліграфічної діяльності факторами вітчизняного виробництва.

Ключові слова: ресурси, ресурсне забезпечення, видавничо-поліграфічна діяльність, фактори виробництва.

Постановка проблеми. Значний вплив на видавничо-поліграфічну діяльність (ВПД) України в умовах трансформації має стан зовнішнього середовища, яке характеризується високим рівнем невизначеності, динамічністю та складністю, що, у свою чергу, призводить до відсутності необхідної інформації про зовнішнє середовище та непередбачуваності змін у ньому. Це ускладнює можливість прогнозування напрямів розвитку поліграфічних підприємств і видавничих організацій та посилює вплив зовнішніх факторів на їх внутрішній стан, збільшує ризик господарської діяльності. Більшість підприємств галузі змушені для поліпшення ефективності функціонування і розвитку постійно пристосовуватися до мінливого зовнішнього середовища, нехтуючи вдосконаленням внутрішніх процесів та механізмів. Все це зумовлює необхідність дослідження зовнішнього середовища, в першу чергу, з позиції ресурсного забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем ресурсного забезпечення економічних систем широко висвітлювалось у працях зарубіжних та вітчизняних економістів, таких як: Л. Абалкін, О. Алімов, В. Базилевич, К. Макконел, В. Микитенко, К. Миско та інші. Проблеми і перспективи розвитку ВПД досліджують такі вітчизняні науковці, як О. Афонін, Б. Дурняк, І. Копистинська, Є. Палига, І. Попов, М. Сенченко, М. Тимошик, І. Чиж, Л. Швайка, Ю. Швець, А. Штангрет.

Формулювання цілей статті. Важливість дослідження зовнішнього середовища функціонування підприємств ВПД та ускладнення системи суспільних відносин викликали посилену увагу щодо вирішення проблеми регулювання ресурсного забезпечення. Метою дослідження є формування єдиної методики групування факторів виробництва та визначення рівня забезпечення потреб ВПД факторами вітчизняного виробництва.

© **Базиліук Володимир Богданович**, к.е.н., доцент кафедри економіки підприємства та маркетингу у ВПК Української академії друкарства, м. Львів, e-mail: bvb.uad@ukr.net

Обертан Дмитро Вікторович, аспірант Української академії друкарства, м. Львів, e-mail: obertan@inbox.ru

Опис основного матеріалу дослідження.

Провідні вітчизняні фахівці галузі зазначають, що сучасна видавничо-поліграфічна галузь України складається з таких структурних елементів: видавництва і видавничих організацій, поліграфічних підприємств, організацій гуртової книжкової торгівлі, галузевих науково-дослідних організацій, служби матеріально-технічного забезпечення. Усі перелічені елементи системи, незалежно від організаційно-правової форми господарювання та власності, певною мірою пов'язані між собою і функціонують у спільному для всіх зовнішньому та специфічному для галузі макроструктурному (робочому) середовищі. Господарська поведінка кожного суб'єкта господарювання зокрема та галузі загалом залежить і формується під сукупним впливом певних факторів [112, с. 59].

Функціонування ВПД неможливе без збалансованої системи матеріально-технічного забезпечення. Стан і розвиток ВПД значною мірою залежить від постачальників, цін, асортименту паперу, картону та інших видів матеріальних ресурсів. У структурі матеріальних витрат підприємств галузі найбільшу питому вагу мають папір і картон. Забезпечення видавничо-поліграфічних підприємств вітчизняним папером і картоном здійснює Державна акціонерна компанія (ДАК) «Укрпапірпром», до складу якої входять вісім целюлозно-паперових комбінатів і фабрик з державним пакетом акцій, обсяг якого не перевищує 26% – Жидачівський ЦПК, Дніпропетровська паперова фабрика, Київський КПК, Корюківська КФ, Львівська картонно-пластикова фабрика, Малинівська паперова фабрика, Рубіжанський картонно-паперовий комбінат, Славутсько-Полянська паперова фабрика.

За офіційними статистичними даними виробництво паперу і картону в Україні становило: 2003 р. – 620,7 тис.т, 2006 р. — 804,3 тис.т, 2008 р. – 924,3 тис.т, 2010 р. – 814,4 тис.т, 2012 р. – 950,7 тис.т, 2013 р. – 928,2 тис.т.

Досягнути позитивних результатів у роботі целюлозно-паперової промисловості дозволили розроблені державою програми підтримки, які сприяли підвищенню конкурентоспроможності картонно-паперової продукції на вітчизняному і

світовому ринках. Так, випуск паперової продукції в розрахунку на одну особу в країні становив 8,2 кг в 1995 р., 21,8 кг у 2003 р., 34,4 кг у 2008 р., 32,2 кг у 2010 р., 32 кг у 2012 р., 32,2 кг у 2013 р.

Проте, основними проблемами целюлозно-паперової промисловості, які заважають нарощуванню обсягів випуску продукції, є дефіцит сировини на внутрішньому ринку та зростання цін на енергоресурси, що займають значну частку у собівартості продукції.

Більшість виробників браку сировини на внутрішньому ринку компенсують укладенням довгострокових контрактів на імпорт целюлози та макулатури з країн СНД, Східної та Центральної Європи.

Ринок паперової продукції в Україні насичений і формується хаотично — на створення його асортименту впливає попит, а от цінову політику кожен учасник визначає самостійно, що спричиняє цінові коливання на ринку.

Забезпечення підприємств ВПД іншими поліграфічними матеріалами здійснюється переважно закордонними виробниками. Це негативно впливає на ціну продукції через значні коливання валютного курсу, митних зборів, ритмічності поставок та інші чинники.

Виробництво вітчизняних матеріалів здійснюють чотири заклади з виготовлення поліграфічних фарб, два — з виготовлення фотополімерних пластин та хімічних препаратів. Проте їх продукція не може повністю задовольнити потреби ринку через невеликий асортимент, невисоку якість та відсутність належного розвитку відповідно до зростаючих потреб ринку.

Одночасно із значною кількістю приватних підприємств-постачальників поліграфічних матеріалів забезпечення матеріальними ресурсами ВПД здійснюють два підприємства системи ДАК «Укрвидавполіграфія» — ПАТ «Укрполіграфпостач» і ПАТ «Львівполіграфпостач», які демонструють високі результати господарювання, незважаючи на велику конкуренцію.

Постачанням в Україну поліграфічної техніки і матеріалів іноземного виробництва займаються понад десять великих компаній. Серед лідерів — ТОВ «Гейдельберг Україна», ХК «Українська поліграфічна група», ТОВ «MacHouse», ТОВ «Прес-Сервіс +», ТОВ «Поліграфічні системи» та інші.

Забезпечення ВПД технічними ресурсами здійснюють три заводи поліграфічного машинобудування — ПАТ «Київполіграфмаш», ПАТ «Ходорівполіграфмаш» і ПАТ «Інтер-Бор».

Стан справ із забезпечення підприємств видавничо-поліграфічною технікою вітчизняного виробництва вкрай незадовільне. З шести заводів поліграфічного машинобудування, які діяли в Україні на початку 1998 р., залишилися лише три, а ПАТ «Олександрійський завод поліграфічної техніки», ПАТ «Харківполіграфмаш» та ПАТ «Роменський завод поліграфічних машин» припинили своє існування.

Більшість виробників поліграфічного устаткування останніми роками суттєво скоротили обсяги виробництва профільуючої продукції і перейшли на виготовлення товарів широкого вжитку. Так, ПАТ «Ходорівполіграфмаш» порівняно з 2003 р. удвічі зменшив виробництво поліграфічних машин — з 12 до 6 одиниць. З вищеперелічених лише ПАТ «Київполіграфмаш» упродовж останніх років розробив та освоїв випуск восьми нових видів поліграфічного устаткування, серед яких фальцювальний автомат, багатоапаратна швейна машина, широкоформатний ниткошвейний напівавтомат, чотирифарбова рулонна машина для флексографічного друку, висікальна лінія.

Незадовільний стан матеріально-технічного забезпечення підприємств ВПД зумовив наявність на українському ринку поліграфічних матеріалів та устаткування таких фірм, як: «Adast» (офсетні друкарські машини малого формату), «Rizo» (устаткування для оперативної поліграфії), «КВА» (офсетні друкарські машини), «Man Roland» (офсетні друкарські машини), «Heidelberg» (офсетні друкарські машини), «Du Pont» (додрукарське устаткування), «ENSO-GROUP» (поліграфічні матеріали), «Zander», «Sun Chemical», «Sicra» та інші.

Щодо питань інвестиційного забезпечення ВПД та обсягів упродовжених інвестицій, то слід зазначити, що приватні підприємства галузі активно залучають кошти для формування і оновлення основного капіталу. Основними джерелами залучених фінансових ресурсів були позики вітчизняних та іноземних кредитних установ, а також вкладення приватних інвесторів.

Науково-дослідні роботи зі створення нових матеріалів, технологій, обладнання здійснюють три науково-дослідні інститути — ПАТ «Український науково-дослідний інститут спеціальних видів друку» (УкрНДІСВД), ПАТ «Український науково-дослідний інститут поліграфічної промисловості ім.Т.Г. Шевченка», ПАТ «Проектний і науково-виробничий центр «Поліком».

Підготовкою фахівців для видавничо-поліграфічної галузі займаються сім навчальних закладів, з них три — підготовкою інженерно-технічних кадрів та управлінців.

За планової економіки організацією розповсюдження друкованої продукції з системи книжкової торгівлі була «Укркнига», яка охоплювала 25 обласних книготоргів та 1100 книгарень, а також діяла система розповсюдження періодичних видань «Союздрук», до складу якої входили 700 книжкових магазинів, 35800 кіосків та 8000 газетних автоматів. Однак, з плином часу, вплив підприємств державної форми власності на книгорозповсюдження значно знизився. Так, на 01.01.2015 року державну політику в сфері торгівлі видавничою продукцією представляли члени ДАК — ПАТ «Донбаскнига», ПАТ «Галицька книга», ПАТ «Харківкнига», ПАТ «Укркнига», ПАТ «Одесакнига». Можемо констатувати втрату державою впливу на розповсюдження друкованої

продукції, оскільки результати функціонування вищезазначених підприємств здебільшого мали збитковий характер, а обсяги продажів у загальній структурі розповсюдження були незначними та не мали істотного впливу на товарний ринок.

У сучасних реаліях розповсюдженням друкованої продукції займаються гуртові та роздрібні книготорговельні організації, видавничо-

торговельні підприємства, видавничо-поліграфічно-торговельні фірми, які і формують сучасну торговельну мережу ВПД.

Відповідно до проведених досліджень та здійснених на основі них експертних оцінок запропоновано графічну інтерпретацію забезпечення потреб ВПД факторами вітчизняного виробництва (рис. 1).

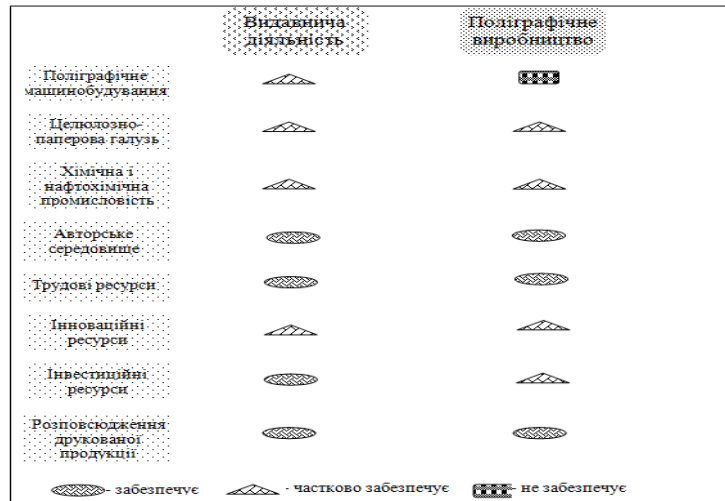

Рис. 1. Забезпеченість галузі факторами вітчизняного виробництва

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отримані результати дають можливість стверджувати, що існують проблеми у забезпеченні ВПД вітчизняними ресурсами. Так, одними з основних перешкод розвитку ВПД в Україні є: розрізненість окремих об'єктів інфраструктури ВПД, відсутність взаємодії з науковими і дослідними інститутами, обмежені можливості

залучення коштів, перевищення пропозиції послуг над попитом на них, високий рівень залежності від імпортової сировини та обладнання. Отже, виникає необхідність у посиленні взаємодії між учасниками ринку та активізації інтеграційних процесів, які дадуть змогу консолідувати зусилля у створенні нових виробництв, особливо в напрямі матеріально-технічного забезпечення.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Швайка Л.А. Економіка видавничо-поліграфічної галузі: підручник / Л.А. Швайка, А.М. Штангрет. – Львів : Укр. акад. друкарства, 2008. — 480 с.
2. Офіційний сайт асоціації «Укрпапір» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrpapir.org/news.php>.
3. Зінченко Д.В. Проблеми та перспективи розвитку целюлозно-паперової промисловості України в умовах світового ринку / Д. В. Зінченко, Д. Р. Дунська // Актуальні проблеми економіки та управління. – 2014. – Вип. 8 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://probl-economy.kpi.ua/ru/node/398>.
4. Мікула Н.А. Регіональний видавничо-поліграфічний кластер: монографія /Н.А. Мікула, Є.М. Палига, В.Б. Базилук. – Львів: Ліга-Прес, 2013. – 172 с.
5. Швайка Л.А. Розвиток і регулювання видавничого підприємництва: монографія / Л. А. Швайка. – Львів: Вид-во УАД, 2005. – 432 с.

REFERENCES

1. Shvaika, L.A., & Shtanhret, A.M. (2008). *Ekonomika vydavnycho-polihrafichnoyi haluzi* [Economics publishing and printing industry]. Lviv: Ukr. akad. drukarstva [in Ukrainian].
2. Ofitsiynyy sayt asotsiatsiyi «Ukrpapir» [Official site of the association «UkrPapir»]. Retrieved from <http://www.ukrpapir.org/news.php> [in Ukrainian].
3. Zinchenko, D.V. & Dunska D.R. (2014). *Problemy ta perspektyvy rozvytku tselyulozno-paperyovoyi promyslovosti Ukrayiny v umovakh svitovoho rynku* [Problems and prospects of the pulp and paper industry of Ukraine in the global market]. *Aktualni problemy ekonomiky ta upravlinnya – Actual problems of economics and management*, 8. Retrieved from <http://probl-economy.kpi.ua/ru/node/398> [in Ukrainian].
4. Mikula, N. A., Palyha, Ye. M., & Bazyliuk, V.B. (2013). *Rehionalnyi vydavnycho-polihrafichnyi klaster* [Regional publishing and printing cluster]. Lviv: Liha-Pres [in Ukrainian].
5. Shvaika, L.A. (2005). *Rozvytok i rehulyuvannya vydavnychoho pidpryyemnytstva* [Development and regulation of the publishing business, Ukrainian Academy of Printing]. Lviv: Ukr. akad. drukarstva [in Ukrainian].